PO Taavila Hannele 18.03.2021

Viite
U 14/2021 vp

Asia
Hallintovaliokunta perjantai 19.03.2021 klo 11.45

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission asetusehdotuksista Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) ((EU) 2016/794) annetun asetuksen muuttamiseksi ja Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä annetun asetuksen (EU) 2018/1862 muuttamiseksi

Sisäministeriö lausuus seuraavaa:

Komissio antoi 9.12.2020 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusehdotuksen (COM(2020) 796 final) asetuksen (EU) 2016/794 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse Europolin yhteistyöstä yksityisten osapuolten kanssa, Europolin suorittamasta henkilötietojen käsittelystä rikostutkinnan tueksi ja Europolin roolista tutkimuksessa ja innovoinnissa. Samaan aikaan komissio antoi myös asetusehdotuksen Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävästä oikeudellisesta yhteistyöstä annetun asetuksen (EU) 2018/1862 muuttamisesta Europolin tallentamien kuulutusten osalta (COM(2020) 791 final).

Tausta:

Rikolliset hyödyntävät yhä enenevässä määrin digitaalisen muutoksen, uuden teknologian, globalisaation ja liikkuvuuden tuomia etuja, kuten fyysisen ja digitaalisen maailman rajojen hämärtymistä. Terrorismi on edelleen merkittävä uhka Euroopan unionin ja sen kansalaisten turvallisuudelle, vapaudelle ja elämäntavalle. Rikolliset ovat myös nopeasti tarttuneet tilaisuuksiin hyödyntää Covid-19-kriisiä mukauttamalla toimintatapojaan ja kehittämällä uutta rikollista toimintaa.

Asetusehdotukset annettiin osana toimenpidepakettia, jonka komissio esitteli vahvistaakseen unionin vastausta erityisesti terrorismin aiheuttamaan uhkaan. Asetusehdotukset ovat jatkoa EU:n turvallisuusunionistrategialle. Strategiassa komissio sitoutui keskittymään painopistealoihin, joilla EU voi tuoda lisäarvoa jäsenvaltioiden tukemiseen turvallisuutta vahvistamalla.

Keskeiset muutosehdotukset:

Komission asetusehdotuksissa esitetään viisi keskeistä muutosehdotusta.

1. Tehostetaan Europolin yhteistyötä yksityisten tahojen kanssa

Teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi sen selvittämismahdollisuuksiin. Yksityiset yritykset tarjoavat merkittävän määrän verkkopalveluista/-

alustoista ja rikolliset käyttävät yhä enemmän yksityisten tahojen rajat ylittäviä palveluja tiedonvaihtoon ja rikollisen toiminnan harjoittamiseen. Siten Europolin yhteistyö yksityisten toimijoiden kanssa on tärkeää ja kannatettavaa. On selvää, ettei yksityisiä toimijoita voi kuitenkaan rinnastaa toimivaltaisiin viranomaisiin tiedonvaihdon osalta.

Asetusehdotuksen mukaan Europol voisi ottaa vastaan, käsitellä, ristiintarkistaa ja analysoida yksityisiltä toimijoilta saatua tietoa. Tuolloin Europolin tavoitteena on tunnistaa kaikki asiassa relevantit jäsenvaltiot ja jakaa tiedot ja analyysin tulokset näiden jäsenvaltioiden kanssa. Kun kaikki relevantit jäsenvaltiot on tunnistettu ja tiedot toimitettu kansallisille yhteyspisteille, Europolin tulee poistaa tiedot.

Europol voisi myös ottaa yhteyttä yksityisiin tahoihin, joka suoraan tai jäsenvaltion kautta lisätiedon saamiseksi. Jos yksityinen taho on jo proaktiivisesti toimittanut Europolille tietoa, voisi Europol jatkossa olla suoraan yhteydessä ko. tahoon lisätiedon saamiseksi, jos tieto ei ollut riittävä asianomaisten jäsenvaltioiden tunnistamiseksi. Yksityistä toimijaa ei voida velvoittaa toimittamaan tietoa, joten se voi aina harkita haluaako se jakaa tietoa vai ei.

Edelleen Europol voisi vastaanottaa henkilötietoja estääkseen esimerkiksi terrorismiin tai väkivaltaisiin ääriliikkeisiin liittyvän verkkosisällön levittämisen kriisitilanteissa. Jäsenvaltiot voisivat myös käyttää Europolin infrastruktuuria jakaakseen henkilötietoja yksityisten toimijoiden kanssa kunkin jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Jäsenvaltiot päättävät haluavatko ne ottaa Europolin mukaan tällaiseen tiedonvaihtoon.

2. Tehostetaan Europolin valmiutta käsitellä suuria ja monimutkaisia tietoaineistoja (big data)

Lainvalvontaviranomaisille toimitetut ja niiden saamat tietoaineistot ovat usein laajoja ja monimutkaisia, joista lainvalvontaviranomaisen on pystyttävä erottelemaan niistä omien tehtävien kannalta olennaiset tiedot. Tämä on jo tällä hetkellä olemassa olevaa käytäntöä. Myös Europolille toimitetaan käsiteltäväksi merkittäviä määriä tietoa jäsenvaltioiden hyödyntäessä Europolin asiantuntemusta ja tukea rikostutkinnoissaan. Tietomassan läpikäyminen nousevien uhkien ja vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi tukee jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten toimintaa. On tärkeää, että asetusehdotuksessa Europolilla säilyy valmius käsitellä suuria ja monimutkaisia tietoaineistoja. Jos tämä mahdollisuus poistetaan tai sitä rajoitetaan merkittävästi, Europolin merkitys ja hyöty jäsenvaltioille vähenee merkittävästi.

Ehdotuksen mukaan Europol voisi tilapäisesti käsitellä henkilötietoja seuloakseen laajoista ja monimutkaisista tietoaineistoista ne henkilötiedot, jotka liittyvät sen toimintaan, ja koskevat Europol-asetuksen liitteessä II listattuja henkilöitä. Tietojen esikäsittely olisi tehtävä ennen kuin Europol käsittelee tietoja ristiintarkistusta, strategista analyysia, operatiivista analysointia tai tietojenvaihtoa varten.

Esikäsittelyyn tulee käyttää enintään yhden vuoden ajanjakso, jota voidaan jatkaa Euroopan tietosuojavaltuutetun ennakkohyväksynnällä. Jos esikäsittely osoittaa, että henkilötiedot eivät kuulu niihin henkilötietoluokkiin, joiden tietoja voidaan käsitellä Europol-asetuksen nojalla, Europolin olisi poistettava nämä tiedot ja ilmoitettava siitä tietojen toimittajalle.

Lisäksi ehdotuksessa esitellään uudet säännöt, joiden avulla Europol voi perustelluissa tapauksissa, joissa on tarpeen tukea tehokkaasti tiettyä rikostutkintaa jäsenvaltiossa tai EPPOssa, käsitellä kansallisten viranomaisten tai EPPOn kyseisen rikostutkinnan yhteydessä hankkimia tietoja. Europolille annettaisiin mahdollisuus käsitellä kaikkia jäsenvaltion tai EPPOn tätä tutkintaa varten

tutkinta-aineistoon antamia tietoja niin kauan kuin Europol tukee kyseistä rikostutkintaa ja jos jäsenvaltio tai EPPO pyytää Europolin analyyttistä tukea tietylle rikostutkinnalle.

3. Vahvistetaan Europolin asemaa tutkimuksessa ja innovoinnissa

Teknologian kehityksellä on suuri vaikutus EU:n kansalaisten elämään ja sen myötä myös lainvalvontatyöhön. Kaikki uudet teknologiat, kuten tekoäly, miehittämättömät ilma-alukset, uudet viestintäverkot ja verkkoympäristöt, voivat tukea viranomaisten työtä, mutta niitä voidaan käyttää myös laittomiin tarkoituksiin. EU:n lainvalvontaviranomaisilla tulisi olla ennakoiva rooli, jotta ne voivat hyötyä uusista teknologioista ja samalla varautua näihin teknologioihin liittyviin riskeihin. Yhteisen innovointilaboratorion perustaminen Europoliin oli kannatettava. Sen avulla voidaan hyödyntää teknologian kehitystä ja trendejä, innovointia ja tutkimusta sekä arvioida niiden mahdollista merkitystä lainvalvonnan sekä teollisuuden, tiedemaailman ja kansalaisyhteiskunnan kanssa käytävän vuoropuhelun kannalta. On hyvä, jos Europolin asemaa tutkimuksessa ja innovoinnissa vahvistetaan entisestään.

Ehdotuksen mukaan Europolin tulisi voida käsitellä henkilötietoja tutkimus- ja innovaatiotarkoituksiin asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa työkalujen kehittämistä koskevien algoritmien kehittämiseksi, kouluttamiseksi, testaamiseksi ja validoimiseksi. Henkilötietoja tulisi käsitellä erillisessä käsittely-ympäristössä, niitä ei saisi siirtää minnekään, niiden käsittely ei saisi johtaa mihinkään toimiin tai päätöksiin, jotka vaikuttavat henkilön oikeuksiin, tiedot olisi hävitettävä projektin päätyttyä ja kaikesta käsittelystä olisi pidettävä lokia.

Europolin tulisi myös voida avustaa komissiota tärkeimpien tutkimusaiheiden tunnistamisessa. Europolin tulisi voida tukea suorien ulkomaisten investointien seulontaa siinä tapauksessa, että ne koskevat yrityksiä, jotka tarjoavat Europolin tai jäsenvaltioiden käyttämää tai kehittämää teknologiaa rikosten ehkäisemiseksi ja tutkimiseksi.

4. Vahvistetaan Europoliin sovellettavaa tietosuojakehystä

Europolin toimintaa kehitettäessä on hyvin tärkeää huomioida, että virastoa koskevat tietosuojasäännökset ovat riittävät. Sisäministeriö kannattaa sitä, että Europolin tietosuojakehystä yhdenmukaistamalla tietosuojaa koskevat artiklat olemassa olevan tietosuojalainsäädännön mukaisesti.

5. Annetaan Europolille oikeus syöttää tietoja SIS-järjestelmään

Europol arvioi, että luotettavat kolmannet maat ovat toimittaneet sille ja yksittäisille jäsenvaltioille noin 1 000:ta EU:n ulkopuolista terrorismiin syyllistynyttä vierastaistelijaa koskevia tietoja, joita ei ole tällä hetkellä tallennettu SIS-järjestelmään. Tästä johtuen vaarana on, että rajavartijat eivät havaitse heitä, kun nämä henkilöt pyrkivät EU:hun tai kun poliisit tarkastavat heidät EU:n alueella.

Europolille esitetäänkin uutta tehtävää, jossa se jäsenvaltioiden ennakkokonsultoinnin jälkeen ja Europolin pääjohtajan valtuuttamana voisi syöttää SIS:iin tiedon kolmannen maan kansalaisesta, jota epäillään osallistumisesta rikokseen, josta Europol on toimivaltainen ja josta se on tietoinen kolmansilta mailta tai kansainvälisiltä järjestöiltä saatujen tietojen perusteella.

Lisäksi asetusehdotuksilla vahvistetaan Europolin yhteistyötä kolmansien maiden kanssa, vahvistetaan Europolin yhteistyötä Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) kanssa ja selvennetään Europolin asemaa pyytää tutkimusten aloittamista rikoksista.

Lopuksi:

Sisäministeriö suhtautuu myönteisesti Europolin toiminnan kehittämiseen, jotta Europol pystyy jatkossakin tukemaan jäsenvaltioita mahdollisimman tehokkaasti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumisessa. Perus- ja ihmisoikeuksien huomioimisen tulee toimia lähtökohtana Europolin kehittämiselle ja ehdotukseen sisällytetyt entistä johdonmukaisemmat tietosuojasäännöt ovat tärkeitä.

Kaikkien esitettyjen toimintojen ja muutosten osalta on tärkeää, että ne vastaavat Europolille asetettua tehtävää jäsenvaltioita tukevana virastona.

LIITTEET

Asiasanat

Hoitaa

Tiedoksi